

The main aim of the article is to outline illocative purpose of such statements and to analyze communicative mechanisms, which determine the actualization of generalized content.

The object of the study is communicative function of statements of generalized content as a part of speech acts: requirements, requests, suggestions, call, permission. The peculiarities of speech situations which realize generalized content are also analyzed. They are determined: arbitrary of quantitative structure of participants, multispectral characters of relations between speaker and listener, actuality of speaker's psychological characteristics.

A conclusion is done, that generalized content statements as speech acts-directives Speech do not have independent pragmatic linguistic status.

Key words: call, directive, generalized content statements, sentence, permission, request requirement, suggestion.

УДК 81-22

Янісів М. П.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: m.yanisiv@gmail.com
Іщук М. М.,
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: myroslaw@lviv.farlep.net

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ПРОСТОРІЧЧЯ В РОМАНІ ДЖЕРОМА ДЕВІДА СЕЛІНДЖЕРА «НАД ПРІРВОЮ У ЖИТІ»

У статті розглянуто проблеми перекладу англійських просторічних виразів українською мовою на матеріалі перекладу роману Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті». Для аналізу взято переклад твору, виконаний О. Логвиненком. Досліджено сферу побутування просторічних слів і наведено приклади їх художнього відтворення українською мовою. Основну увагу звернено на лексико-граматичні та стилістичні особливості вживання просторіч.

Ключові слова: просторіччя, стилістичні функції, лексико-граматичні особливості, художній переклад, компаративний аналіз.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема індивідуального стилю письменників загалом, а Джерома Девіда Селінджера зокрема, завжди посідали провідне місце у філологічній науці. Цей інтерес був зумовлений загальною тенденцією сучасної лінгвістичної парадигми щодо дослідження мови у її тісному зв'язку з духовно-практичною діяльністю людини. Творчість видатного американського письменника Джерома Девіда Селінджера, індивідуальний стиль якого є визначальним для англійської літератури II пол. ХХ століття, досліджувало багато літературознавців, як американських, так і вітчизняних (І. Галінська, Н. Іткіта, В. Обозна, М. Полушенкова, С. Таратута, Н. Чугунова). Так, наприклад, Н. Іткіта досліджувала проблеми поезики Дж. Селінджера і розглядала головного героя роману «Над прірвою у житті» як ліричного героя, І. Галінська з'ясовувала філософські та естетичні основи поезики Дж. Селінджера, М. Полушенкова і Н. Чугунова вивчали особливий стиль роману, тоді як лінгвістична сфера дослідження творчості письменника була поза увагою науковців і, отже, потребує поглибленого вивчення.

Мета статті – з'ясувати лексико-граматичні та стилістичні особливості просторіччя в романі Дж. Селінджера «Над прірвою в житті».

«Над прірвою в житті» – центральний твір видатного американського письменника минулого століття, майстра тонкого аналізу духовного світу людини Джерома Девіда Селінджера. Письменник, який володіє суто індивідуальною манерою викладання, у своєму романі говорить про реальні цінності життя, відстоює високі принципи гуманізму, протиставляючи їх бездушності буржуазного суспільства.

Стилістично збагачена лексика, модифікована граматики та фразеологія, модернізоване молодіжним сленгом просторіччя знайшли своє відображення у перекладах оригіналу десятками різних мов світу. Насиченість та різнобарвність стилю мови автора не завжди може знайти своє цілісне відтворення в перекладі оригіналу іншою мовою. Це й зрозуміло, адже відтворення просторічних елементів нерозривно пов'язане з передачею стильових особливостей оригіналу. Адекватне ж відтворення мовної стихії першотвору вимагає ґрунтовного знання не тільки літературної, а й розмовної мови, зокрема й просторіччя. Тому перекладач, який не володіє досконало і творчо всіма засобами рідної мови, не може забезпечити високого рівня художнього відтворення оригіналу. А коли ще перед перекладачем твір, у якому багата, образна мова, що ввібрала в себе скарби цілого народу, з одного боку, а з іншого, – індивідуальний стиль автора, то у такому випадку перекладачам треба активно розширювати свою лексичну базу і насамперед оволодівати просторіччям.

Нехтування просторіччям першотвору призводить до спотворення його художньої тканини, позбавлення індивідуальності мови героїв і автора. В побоюванні вживання просторіч та в прагненні облагородити стиль першотвору деякі лінгвісти вбачають принципову хибу перекладів. Це побоювання просторіч ніби-то диктувалося турботою про чистоту мови, хоч і в гонінні за чистотою якраз і не треба забувати про багатство мови художнього твору. І якщо постійно обмежуватися лише літературною лексикою, то не можна передати мовне багатство Шекспіра, Сервантеса, Рабле, Мольєра, Гете, Дікенса, Селінджера, Марка Твена та інших майстрів слова, які у своєму індивідуальному стилі використовували просторіччя, не цураючись його.

Просторіччя все частіше входить в авторську мову навіть найбільш пуристичних художників слова. Вони розуміють, що без цієї стихії їхня творчість мертва, вони тільки вміють прекрасно приборкувати її. Тому нівеляції просторіччя в перекладі не можна схвалювати. Так, багато мовознавців засуджували перекладачів, які, знехтувавши протиріччям, знебарвлювали багату простонародну мову, позбавляючи її тонких відтінків, живих інтонацій, а відтак перетворювали художню прозу в бездушний канцелярський протокол. Адже мовна характеристика персонажів – один із найсильніших зображувальних засобів і відмовитися від неї – це, зрозуміла річ, перетворити живих повнокровних людей у бездушні воскові фігури.

Проблема передачі англійського просторіччя українською мовою ускладнюється останнім часом тим, що на сьогодні ще не узагальнений і не вивчений досвід кращих майстрів українського перекладу та недостатньо досліджене як англійське, так і українське просторіччя.

Водночас необхідність вивчення просторіччя назріла як у лінгвостилістичному, так і соціолінгвістичному планах. Ще зовсім недавно науковцями відзначалося, що предметом особливої уваги соціологів і лінгвістів може стати розмовно-побутовий стиль літературної мови та пов'язане з ним повсякденне просторіччя, що успішно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі.

Природа ж просторіччя ще й досі остаточно не з'ясована, зокрема не встановлені критерії його визначення, а також межі і місце в системі загальнонародної мови. А втім, дослідження просторіччя могло б з'ясувати чимало спірних питань лексикології, граматики, стилістики і стало б у великій пригоді перекладачам.

Увесь його твір будується на співвідношенні складного світу особистості й навколишньої дійсності, їхньої взаємодії і взаємовідштовхування. Селінджер бачить причину людської розбещеності у всеохоплюючому протиріччі між матеріальним прогресом і духовною деградацією суспільства, яка все більше зазіхає на свободу й індивідуальність людини.

Стиль розповідної прози роману Селінджера «Над прірвою в житті» дуже насичений: композиція, форма, характер, цілком індивідуальна манера викладання подій, з одного боку, монолог, сердечна бесіда з читачем, з другого, – все це допомагає встановити контакт з автором, а відтак створює емоційне навантаження. Неабияку роль тут відіграє майстерне використання просторіч для влучної стилістичної характеристики персонажів.

Реалістичне зображення життя людей в романі вимагає відтворення їхньої живої мови. Тому не дивно, що просторіччя як засіб комунікації людей, які недостатньо володіють літературною мовою, широко

використовується письменником. Основна сфера використання просторіччя – це діалогічне і монологічне мовлення персонажів. Часте вживання просторічних елементів у діалогічному мовленні пояснюється тим, що діалог є своєрідним аналогом живої розмовної мови. Всупереч монологічному мовленню, репліки діалогу характеризуються формальною незакінченістю, фрагментарністю висловлення. У діалозі яскравіше проявляються властиві просторіччю суперечливі тенденції. Тут, по-перше, у зв'язку із ситуативністю висловлювання і пов'язаною з цим тенденцією до економії мовних засобів спостерігається скорочення речень, а по-друге, у зв'язку із спонтанністю комунікації відслідковується наявність численних повторів, тавтології, порушення синтаксичної структури речення тощо.

Отже, відображаючи граматичні, лексичні та стилістичні особливості живої мови, діалог відтворює думки, почуття і настрої співрозмовників, а відтак вклинюється у мовну мозаїку твору для типізації та індивідуалізації персонажів. Як одна з основних форм характеристики персонажів він яскраво розкриває особливості стилю мовця.

Ось чому особливе стилістичне навантаження у мовній тканині художнього твору припадає на просторічні елементи, оскільки вони як стилістичні знаки виділяються у контексті, створюючи певний контраст, певну експресивну інтонацію.

Граматичні елементи просторіччя поряд із лексичними служать також для відтворення невимушеної манери індивідуального стилю мовлення автора. Яскравим прикладом цього є мова Холдена Колфілда, де вживання просторіччя створює своєрідність стилю Дж. Селінджера.

Стилістичній манері розповіді Холдена, що здається індивідуальною, властива та універсальність, яка дає нам можливість скласти уявлення про мовну характеристику всього покоління.

Холден Колфілд – представник молодого покоління, якому притаманне вживання просторіччя більшою мірою, ніж старшому поколінню. Тим-то його мова насичена різними просторічними елементами.

Для Холдена характерна також своєрідна манера передавати свої думки, випереджаючи свої почуття. Він жодного разу не говорить мовою автора, не переходить на мову дорослого, хоча й полюбляє учені слова і навіть спеціальні мовні терміни.

Невимушеність, розмовність чи точніше просторічність його стилю досягається постійним вживанням паразитичних слів і словосполучень: а) *and all* чи емоційно-оцінних *and crap and stuff: That's also how I practically go t. b. and came out here for all these goddam check – up and stuff* [4, с. 31]; б) *or something, or anything : I can't really tap – dance or anything* [4, с. 51]; в) *sort of* (перед прикметниками чи дієсловами): *you felt sort of sorry for her* [4, с. 29]; *I was beginning to sort of hate him* [4, с. 36]; г) подвійного чи й потрійного заперечення: *I ain't go no time for no liquor* [4, с. 98]; д) порушення синтаксичних норм англійської мови *I don't like that type language* [4, с. 89]; *Old Ossenburger made out like he didn't even hear it*. Десемантизований прикметник *old* слугує Холдену лише для емоційного підсилення його мовлення, якому взагалі притаманна емоційність.

Для стилістичної характеристики Холдена автор часто вдається до вигуків, розмовно-просторічних і лайливих епітетів: *terrific book, friend, liar, phony smile, lousy childhood, handshake, bastard, movie, typewriter, goddam house, placetie, map attitude* тощо.

Висновки. Для відтворення лексичних і граматичних елементів англійського просторіччя автор використовує в основному розмовно-просторічну лексику, яка не завжди забезпечує повне відтворення оригіналу через внесення в переклад експресивного відтінку, але все ж таки говорить про наявність просторіччя в мові персонажів, забезпечуючи її функціонально-стилістичну адекватність. Ось чому неабияке місце в романі посідає й грубо-просторічна лексика, яка, відзначаючись більшою експресією та стилістичним зниженням порівняно з розмовно-просторічною, пов'язується з негативною реакцією персонажів на різні явища дійсності, виявленням їхніх почуттів і настроїв.

Таким чином, подальше дослідження стилістичних функцій просторіччя безпосередньо у мовному потоці дасть можливість вивчити його звукову, інтонаційну синтаксичну, лексичну і граматичну сторону, що дозволить з'ясувати спірні питання лексикології, граматики, стилістики та лексикографії, а також стане у великій пригоді перекладачам і викладачам англійської мови.

Список використаної літератури

1. Галинская И. П. Философские и эстетические основы поэтики Дж. Д. Сэлинджера / И. П. Галинская. – М. : Наука, 1975. – 167 с.
2. Иткина Н. Л. Лирический герой Сэлинджера Н. Л. Иткина // Эстетические проблемы американской литературы. – М. : РГГУ, 2007. – 142 с.
3. Полушенкова М. А. О стилеромана Сэлинджера / М. А. Полушенкова, Н. А. Чугунова // Проблемы стиля в зарубежной литературе 19–20 в. – Ульяновск : УПУ, 1983. – С. 35–49.
4. Селінджер Дж. Над прірвою у житі / Дж. Селінджер; пер. О. Логвиненко. – К. : Молодь, 1984. – 186 с.
5. Таратута С. Л. Світ, що руйнує красу: деякі аспекти роману Селінджера «Над прірвою у житі» / С. Л. Таратута // Всесвітня культура і література. – К. : Вища школа, 2006. – № 7. С. 8–56.
6. Salinger Jr. «The catcher in the rye» / Jr. Salinger // М. : Progress publishers, 1979. – 175 с.
7. Wyld H. C. A History of modern Colloquial English / H. C. Wyld // Oxf. – B. Blackwell, 1936. – 433 p.

Янисив М. П., Ищук М. М. Стилистические функции просторечий в романе Дж. Д. Сэлинджера «Над пропастью во ржи».

Аннотация

В статье рассмотрены проблемы стилистических функций просторечий в романе Дж. Д. Сэлинджера «Над пропастью во ржи». Для анализа взят перевод, сделанный А. Логвиненко. Исследовано сферу употребления просторечий и наведены примеры их художественного воспроизведения на украинском языке. Основное внимание обращено на лексико-грамматические и стилистические особенности употребления просторечий.

Ключевые слова: просторечие, стилистические функции, лексико-грамматические особенности, художественный перевод, компаративный анализ.

Yanisiv M. P., Ishchuk M. M. Stylistic functions of the vernacular in the novel «The Catcher in the Rye» by Jerome David Salinger.

Summary

The article deals with the problem of Stylistic functions of the vernacular in the novel «The Catcher in the Rye» by Jerome David Salinger. The object of the article – stylistic functions of the English vernacular in the novel «The Catcher in the Rye» by J. D. Salinger. The subject of the article – lexical-grammatical and stylistic peculiarities of vernacular in the novel «The Catcher in the Rye» by J. D. Salinger. The aim of the article – to investigate lexical-grammatical and stylistic functions of vernacular in the novel «The Catcher in the Rye» by J. D. Salinger.

The task of the article – to determine the role and place of the English vernacular in spoken lexis, to investigate peculiarities and tendencies of its development and determine regularity of preservation and loss of stylistic functions of vernacular in the Ukrainian translation.

The place of the English vernacular among neighbouring language layers is determined in the article, as vernacular nature has not been yet sufficiently investigated, therefore no agreed determination of this linguistic notion exists. To reproduce lexical and grammatical elements of the English vernacular, the author uses mainly common spoken vernacular which not always provides complete reproduction of the original by introducing expressive shade into the translation, but anyway, it proves the presence of vernacular in characters' speech providing its functional-stylistic adequacy. That is why important place in the novel is taken by rude vernacular which, being marked by greater expressiveness and stylistic decline as compared with common spoken-vernacular, is connected with negative reaction of the characters to different events of reality, manifesting their feelings and moods.

The necessity of English vernacular study both in lingual-stylistic and socio-linguistic aspects is considered.

To determine stylistic functions of vernacular and their interpreting into the Ukrainian language, method of contrastive linguistic analysis of vernacular elements of original and its translation is applied.

Key words: vernacular, lexical and grammatical peculiarities, stylistic functions, literary translation, comparative analysis.